www.edcbmj.ir e-ISSN: 2345-5284

Education Strategies in Medical Sciences (ESMS)

Journal homepage: www.edcbmj.ir/en e-ISSN: 2345-5284

Baqiyatallah University of Medical Sciences

Analyzing the Concept of Tolerance and Intolerance in Educational Contexts and Identifying Its Consequences from the Perspective of Primary School Teachers

Mazhar Babaee [1*], Leila Zand [2]

**Corresponding author: Mazhar Babaee, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. Email: m.babaie@cfu.ac.ir*

[1] M.A. in Educational Technology, Faculty of Humanities, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Article Info

Keywords: *Tolerance; examples; consequences; educational fields; primary teachers; Kurdistan province*

Abstract

Introduction: Tolerance, as one of the components of professional ethics in education, has a special role in educational development and prevention of anomalies. The aim of the current research was to analyze the concept of tolerance and intolerance and to identify its consequences from the perspective of elementary school teachers.

Methods: To achieve the goal of the research, the qualitative approach and the method of documentary-library research and descriptive content analysis of the type of written text were used. The field of study of this research was the elementary school teachers of Kurdistan province in the academic years of 2017-1400 that with available sampling, 107 people were selected. The research tool was researcher-made interview.

Results: The findings showed that the concept of tolerance among primary teachers can be divided into three dimensions: moral, political and social From the semantic point of view, moral tolerance had 61 items, social tolerance had 45 items, and political tolerance had 17 items. In examples, tolerance indicators and features included these items: Moral tolerance had 114 items, social tolerance had 97 items, and political tolerance had 20 items. Finally, the consequences of intolerance included: moral tolerance with 84 cases, social tolerance with 102 cases, and political tolerance with 3 cases.

Conclusion: The results showed that teachers mainly consider tolerance to be a personal and individual concept, not a political and social one, which in case of lack of it in the educational environment of students, can be the cause of creating risky behaviors in them.

Copyright © 2020, Education Strategies in Medical Sciences (ESMS). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License (http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) which permits copy and redistribute the material just in noncommercial usages, provided the original work is properly cited.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

مجله راهبردهای آموزش در علوم پزشکی
دوره ۱۸، شماره ۳، ۱۴۰۴
صفحات: ۴۰-۳۱

واکاوی مفهوم مدارا و مدارا گریزی در ساحات تربیتی و شناسایی پیامدهای آن از دیدگاه معلّمان مقطع ابتدایی

مظهر بابائی [۱*]، لیلا زند [۲]

* نویسنده مسوول: مظهر بابائی ، گروه آموزشی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.
ایمیل: m.babaie@cfu.ac.ir

[۲] کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد، تهران، ایران

چکیده

مقدمه: مدارا ورزی به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های اخلاق حرفه‌ای در تعلیم‌وتربیت نقش ویژه‌ای در رشد تربیتی و پیشگیری از ناهنجاری‌ها دارد. هدف پژوهش حاضر واکاوی مفهوم مدارا و مدارا گریزی و شناسایی پیامدهای آن از منظر معلّمان مقطع ابتدایی بود.

روش‌ها: برای دستیابی به هدف پژوهش از رویکرد کیفی و روش پژوهش‌های اسنادی – کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای توصیفی از نوع متن نوشتاری، بهره برده شد. میدان موردمطالعه این پژوهش، معلّمان مقطع ابتدایی استان کردستان در سال‌های تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۷ بود که با نمونه‌گیری در دسترس، تعداد ۱۰۷ نفر انتخاب شدند. ابزار پژوهش، مصاحبه محقق ساخته بود.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که مفهوم مدارا در میان معلّمان ابتدایی را می‌توان در سه بعد اخلاقی، سیاسی و اجتماعی تقسیم‌بندی نمود که از منظر معنایی، مدارای اخلاقی دارای ۶۱ مورد، مدارای اجتماعی دارای ۴۵ مورد و مدارای سیاسی دارای ۱۷ مورد بود. در مصادیق، شاخصه‌ها و ویژگی‌های مدارا شامل این موارد بودند: مدارای اخلاقی دارای ۱۱۴ مورد، مدارای اجتماعی دارای ۹۷ مورد و مدارای سیاسی دارای ۲۰ مورد بود. سرانجام پیامدهای مدارا گریزی شامل: مدارای اخلاقی که دارای ۸۴ مورد، مدارای اجتماعی دارای ۱۰۲ مورد و مدارای سیاسی دارای ۳ مورد بودند.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که معلّمان، عمدتاً مدارا را مفهومی شخصیتی و فردی می‌دانند نه سیاسی و اجتماعی که در صورت فقدان آن در فضای آموزشی دانش‌آموزان، می‌تواند عامل ایجاد رفتارهای پرخطر در آنان شود.

واژگان کلیدی: مدارا، مصادیق، پیامدها، ساحت‌های تربیتی، معلّمان ابتدایی، استان کردستان.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

مقدمه

پیشرفت و هرگونه تحوّل اساسی در جامعه مستلزم متحوّل شدن نظام آموزشی آن جامعه است و محور اصلی پیشرفت در هر نظام آموزشی، کیفیت عملکرد معلّم است [۱]. به عبارت دیگر، نهاد مدرسه و در حالت کلی نظام آموزش و پرورش، به عنوان یکی از نظام‌های اجتماعی در دنیای امروز، برای اینکه بتواند در جهت اهداف متعالی پیش رود، نیازمند معلّمانی موفق و اثر بخش است. معلّمان از طریق تأثیر و نفوذ در روابط انسانی و تربیت افراد می‌توانند نظام آموزش و پرورش را به سمت اهدافش هدایت کنند. از این رو، در عصر کنونی، تربیت شبکه‌ای مفهومی و جریانی مداوم تعریف شده است که در راستای کمک به رشد جسمانی، شناختی و اخلاقی شناخته می‌شود و جامعه از طریق آن تمامی عناصر و ارزش‌های فرهنگی را به افراد انتقال می‌دهد [۲]. معلّمان به عنوان مجریان اهداف اساسی تربیتی که نقشی ضروری در جامعه دارند؛ لازم است وظایف اخلاقی مرتبط با حرفه خود را بشناسند تا بتوانند در امر تربیت موفق باشند [۳]. چراکه هدف معلّم فقط تدریس در کلاس نیست. هدف معلّم تربیت همه جانبه دانش‌آموزان است. معلّم با روح و روان دانش‌آموزان سروکار دارد؛ بنابراین معلّمان براساس حرفه خود، مسئولیت‌های اخلاقی دارند که از آن تحت عنوان اخلاق حرفه‌ای نام برده می‌شود [۴]. مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای طیف بسیار گسترده‌ای دارد. از جمله می‌توان عدالت، احترام، فروتنی، صداقت، صبر و مدارا[1]، تعهد و مسئولیت پذیری، توانایی حل تعارضات، ارتباطات مناسب با فراگیران و... را نام برد. چنانچه در موارد گفته شده دیده می‌شود، یکی از مولفه‌های اخلاق حرفه‌ای، مدارا و مدارا ورزی است.

دهخدا [۱۹] مدارا را به معنی اعتدال، سعه صدر، ملایمت، رفق کردن، تسامح و بردباری می‌داند. انوری [۲۰] آن را بردباری و تحمل کردن به کار برده است. هم‌چنین مدارا از نظر عمید [۲۱] به معنی با کسی نرمی و ملاطفت کردن می‌باشد. این واژه در فرهنگ انگلیسی نیز معانی و معادلی دارد از جمله معادل آن شامل: Tolerance می‌باشد که آریان پور و حییم [۲۲، ۲۳] آن را بردباری، شکیبایی، گذشت، تحمّل، و دگراندیش پذیری معنی کرده‌اند. از دیگر معادل آن Compromise می‌باشد که آریان پور و حییم [۲۲، ۲۳] آن را به معنی مصالحه کردن، میانه گیری و باهم سازگار شدن می‌داند. از دیگر معادل آن Forbearance است که به معنی خودداری و بردباری و حوصله می‌باشد [۲۲، ۲۳]. همچنین مدارا به معنای نرمی، لطف، دوری از درگیری با افراد و خویشتن داری در برابر باورهای گوناگون است [۵] و در چارچوب مفهومی به معنای پذیرش و درک صحیح از فرهنگ‌های دیگر، راه‌های خودبیانگری و تجلی فردیت انسان است؛ این به معنای امتیاز دادن، بی عدالتی، چشم پوشی از باورهای خود و یا تحمیل کردن عقاید خود نیست [۶]. به عبارتی مدارا عبارت است از نرم برخورد کردن با دیگران، به آن‌ها جا دادن و در حق آنان خشونت روا نداشتن [۷]. از نظر لاینس[2] نیز مدارا به معنای توجه به دیگران و یادگیری از آنان، ارزش نهادن به تفاوت‌ها، پیدا کردن زمینه‌های مشترک و پل زدن روی شکاف‌های فرهنگی است [۸] و دایره شمول آن می‌تواند شامل عادت‌های همنشینی، تمایل به همکاری و همسایگی و علاقمندی به مشارکت ردی این امکان را داشته باشد که در گفتگوی آزاد شرکت داشته باشد[۱۰]. انسان با افراد گوناگونی سر و کار دارد و در موقعیت‌های اجتماعی مختلفی قرار می‌گیرد که گاهی ممکن است نگرش‌های دیگر افراد با عقاید و باورهای وی در تضاد باشد. در چنین موقعیت‌هایی چنانچه تحمل و مدارا نباشد، خشونت و درگیری رواج می‌یابد؛ بنابراین با تساهل و مدارا می‌توان برخی از مشکلات و ناهنجاری‌های جامعه را حل کرد [۵]. از همین رو است که برای روابط هماهنگ در جامعه امروزه نیاز به پرورش فرهنگ مدارا از بدو تولد افراد وجود دارد. سال‌های اول تحصیل یکی از مراحل اساسی در شکل‌گیری شخصیت دانش آموز به‌حساب می‌آید و از آنجایی‌که فرد دانش اولیه در مورد جهان را در سنین کودکی دریافت می‌کند، این زمان، لازم است که تحمل کودک را آموزش دهیم [۶].

در این میان، معلّمان دارای نقش اساسی در شکل‌گیری و جذب ارزش‌هایی مانند مدارا در دانش‌آموزان دارند. درواقع، معلّمان باید فعّالیّت‌های یادگیری را به نحوی با رغبت‌ها و تمایلات دانش‌آموزان مربوط سازند؛ لذا مداراکردن معلّمان نیز می‌تواند در ایجاد این نوع محیط بسیار کمک‌کننده باشد؛ چراکه معلّمان مداراکننده ضمن توجه به تفاوت‌های دیگران و احترام به آن‌ها به دانش‌آموزان احساس امنیت داده و لذا با ایجاد انگیزه در آن‌ها نقش قابل‌توجهی در پیشرفت و موفقیت آن‌ها دارند.

بنابراین، آموختن شاخصه‌های مدارا توسط معلّمان مقطع ابتدایی به کودکان نسبت به سایر مقاطع، از اهمیت بیشتری برخوردار است. ازآنجاکه معلّمان الگوهای تربیتی دانش‌آموزان هستند، عدم مدارا در این قشر بیش از اقشار دیگر جامعه می‌تواند پیامدهای مخربی داشته باشد و در چشم‌اندازی نظری و عملی، متوجه عدم مدارا و تساهل در بین معلّمان می‌شویم به‌گونه‌ای که در حال حاضر نیز شاهد ترک تحصیل، مدرسه‌گریزی و فقر انگیزشی دانش‌آموزان هستیم [۱۴]. گرچه تساهل و مدارا هردو فضیلت اخلاقی هستند، اما گاهی به جای هم به کار می‌روند، در صورتی‌که باهم تفاوت دارند. مدارا به معنای بخشش و سخاوت، آزادگی و آزاد منشی است. «سهل» ریشه «تساهل»، به معنای

[1]. Tolerance.

[2]. Lyness.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

سهل گرفتن، به نرمی رفتار کردن، تحمل کردن، چشم پوشی و تحمل هرگونه عقیده مخالف می‌باشد [۱۵]. در پژوهش حاضر نیز به مقتضای هدف آن، واژه مدارا مدنظر می‌باشد. لذا لازم است ضمن بازشناسی مفهوم مدارا با پرداختن به مناقشات و درگیری‌ها در طول تاریخ و پیامدهای مخرب آن از جمله دورویی، مدرسه‌گریزی، انحرافات اجتماعی و تمایل به ترک جمع و خانواده، مفهوم مدارا را واقع‌بینانه‌تر بررسی کرده و صرفاً به‌عنوان رویکردی انتزاعی تعریف نشود.

در این راستا اعرافی و مهری رمی (۱۳۹۷) در پژوهشی تحت عنوان «بررسی نقش مدارا در تعلیم و تربیت ارزش‌های عبادی با رویکرد فقهی» نشان دادند که یکی از مسائل مهم در نهادینه‌کردن ارزش‌ها در عرصه تعلیم‌وتربیت، مدارا و رفتار نرم و ملایم از سوی والدین است. باتوجه‌به تفاوت‌های فردی فرزندان و آسیب‌های احتمالی در آموزش‌وپرورش، رفق و مدارا از رجحان مؤکدی برخوردار است [۱۶]. ساکالی[3] و همکاران (۲۰۲۱) طی مروری سیستماتیک تحت عنوان «نقش آموزش مدارا در تنوع مدیریت» به طراحی، اجرا، و نتیجه تحقیقات آموزش مدارا پرداخته است. بر اساس یافته‌های این پژوهش، هدف از آموزش مدارا ترویج فرهنگ صلح و پذیرش دیگران برای رفاه است. بنابراین، ایجاد محیط‌های یادگیری، محتوا و امکانات برای آموزش مدارا در راستای ارزش‌های جهانی در آموزش‌وپرورش حائز اهمیت است [۱۷].

چنانچه تحقیقات نشان می‌دهد، پژوهش‌های مربوط به مدارا بیشتر متمرکز بر موضوعات مذهبی و سیاسی بوده‌اند و مدارای علمی در جوامع علمی و به‌خصوص در آموزش‌ها و کارهای معلّمان موردتوجه خاصی قرار نگرفته است. از طرفی نیز معلّم که سکان‌دار تعلیم‌وتربیت است، در صورتی به اهداف خود نائل می‌شود که خلقیات ارزشمندی مانند مدارا را در وجود خود نهادینه نموده باشد [۱۳]. بنابراین معلّم در مقام تربیت می‌تواند مدارا را به عنوان اصلی اثرگذار و قدرتمند در جذب متربی و ایجاد انگیزه لازم برای تغییر و اصلاح در او به کار گیرد [۱۸]. چراکه مدارا نقش بسزایی در هنجاری نمودن رفتارهای دانش‌آموزان دارد و به عنوان یک عنصر مهم در تعلیم و تربیت ارزش‌ها تأثیر می‌گذارد [۱۶]. از طرف دیگر مدارا در پیشرفت مقاصد، از جمله مقاصد دنیایی، از هر چیز مؤثرتر است و درواقع، از مهم‌ترین عناصر استوارسازی ارتباطات میان افراد و ایجاد آرامش میان افراد یک جامعه است. در این صورت است که معلّمان با درک اهمیت و تأثیر مدارا بر تغییر نگرش و باور دانش‌آموزان خود و به کار بستن آن‌ها، زمینه تعالی فرهنگ را فراهم می‌آورند؛ چراکه یک معلّم آگاه در سایه مدارا با دانش‌آموزان خود زمینه را برای تغییر نگرش‌ها و اصلاح رفتارها فراهم می‌نماید [۱۳].

ازاین‌رو برای نهادینه‌کردن ارزش‌ها و الگوی رفتاری مناسب، داشتن فرهنگ مدارا برای معلّمان که محیطی بدون اضطراب و مشکل را برای دانش‌آموزان خود فراهم کنند ضروری می‌نماید؛ چراکه مدارا از جمله ویژگی‌هایی است که در تحقّق سازگاری و آرامش زندگی نقش بسزایی دارد و کمتر عاملی را می‌توان یافت که در این حد بتواند در ایجاد و تثبیت آن نقش ایفا کند [۷]. بنابراین مدارا یکی از مهم‌ترین ارزش‌های انسانی است که باید در مدارس نهادینه شود. چراکه در مدرسه‌ای که مدارا حاکم باشد، معلّم با دانش‌آموزان که از فرهنگ‌های مختلف هستند با مدارا برخورد کرده و به تفاوت‌های فردی آنان احترام می‌گذارد و با یکدیگر روابط بهتری دارند و دانش‌آموزان نیز با الگوگیری از رفتار معلّم، روابط دوستانه‌تری با یکدیگر دارند، فرصت آشنایی با تفاوت‌های فردی و فرهنگی را کسب کرده و مهارت حل مسئله را در سایه‌ی مدارا یاد می‌گیرند. در این صورت مشارکت گروهی نیز که در بسیاری از مدارس ما ضعیف است تقویت می‌شود، روابط اجتماعی در بین دانش‌آموزان گسترش می‌یابد و مدرسه جای بهتری برای دانش‌آموزان خواهد بود تا بدون استرس و اضطرابِ مورد تمسخر واقع شدن، در مدرسه حضور یابند. از طرفی نیز مدارا گریزی سبب عدم احترام به تفاوت‌های فردی یکدیگر، خشونت و تبعیض و بی‌عدالتی خواهد شد، زندگی اجتماعی بر خود و دیگران سخت می‌شود، دانش‌آموزان ارتباط اجتماعی ضعیفی دارند و دایره دوست‌یابی آنان بسیار کم است. هم‌چنین آموزشی که همراه با ارزش‌های انسانی نباشد و به تربیت مؤثری نیانجامد، ارزش چندانی ندارد. بنابراین ضروری می‌نماید تا با آگاهی بخشی در زمینه مدارا و مداراگریزی برای معلّمان، از پیامدهای مداراگریزی جلوگیری نمود و بیشتر به اهمیت مدارا کردن واقف بود تا به ترویج آن نیز در مدرسه پرداخت. برچنین زمینه‌هایی هدف پژوهش حاضر، واکاوی مفهوم مدارا و مدارا گریزی و شناسایی پیامدهای آن از منظر معلّمان مقطع ابتدایی است. براین‌اساس، پژوهش حاضر با مطرح‌کردن موضوع مدارا به‌عنوان مسئله‌ای مهم در کنار امر آموزش و تربیت، در پی واکاوی و پاسخگویی به سؤالات زیر است که شاخصه‌ها و پیامدهای مدارا کردن و مدارا گریزی در کار معلّمی را چگونه می‌توان تبیین نمود؟

روش‌شناسی

هدف پژوهش حاضر واکاوی مفهوم مدارا و مدارا گریزی و شناسایی پیامدهای آن از منظر معلّمان مقطع ابتدایی بوده است؛ لذا برای دستیابی به این هدف از رویکرد کیفی و روش

[3]. Sakalli.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

پژوهش‌های اسنادی – کتابخانه‌ای و تحلیل محتوای توصیفی از نوع متن نوشتاری، بهره برده شد. میدان موردمطالعه این پژوهش، معلّمان مقطع ابتدایی استان کردستان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۷ بود که با اختیار و آگاهی از هدف انجام پژوهش در مصاحبه شرکت کردند. نمونه‌گیری به صورت در دسترس و تا رسیدن به درجه اشباع بود که براین اساس تعداد ۱۰۷ نفر انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌ها از مصاحبه محقق ساخته استفاده شده است و واحد تحلیل گزاره بود.

بدین ترتیب، این پژوهش در چند گام و هر گام در چند مرحله انجام شد: در گام نخست، با بهره‌گیری از منابع و اسناد مختلف و معتبر فارسی و انگلیسی، به بررسی معانی مدارا پرداخته شد. در مرحله بعد، با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس و ابزار مصاحبه محقق ساخته که شامل چند پرسش عمیق نسبتاً کلی و چند پرسش فرعی بود، بهره برده شد و با استفاده از روش تحلیل استقرایی و با حرکت از جزء به کل، نظرات شرکت‌کنندگان در پژوهش گردآوری و طبقه‌بندی شد. پس از آن، در گام نخست از مرحله اوّل، ابتدا متن مصاحبه‌ها پیاده‌سازی و مفاهیم اصلی از آن‌ها استخراج شد. در گام دوم، متناسب با اهداف و سؤالات پژوهش، مفاهیم خلاصه‌سازی و پالایش شدند و مقوله‌ها از آن‌ها استخراج شدند. سپس در گام سوم، مقوله‌های اصلی از مقوله‌های فرعی احصاء شدند و در سه بعد اخلاقی – رفتاری، اجتماعی و سیاسی دسته‌بندی شدند و در نهایت در گام چهارم، نتایج بر اساس ابعاد متناسب با سؤالات پژوهش تفکیک شدند.

یافته‌ها

جدول ۱. ابعاد و معانی مُدارا از منظر معلّمان

طبقه‌بندی ابعاد معنایی مدارا		
مدارای اخلاقی – رفتاری	فداکاری – سازش – خوش‌اخلاقی – کنارآمدن – صبر – بردباری – خودشناسی – آرامش - ملایمت – درایت - میانه‌روی – نرمی - دوری از خشونت و تندی – اعتدال – مهربانی – نجابت – وقار – شکیبایی – خودکنترلی - کوتاه‌آمدن – آسان‌گیری – رفتاری مانع درگیری – رعایت ادب – احترام نهادن – وفق‌دادن –برخورد لطیف – سعه‌صدر – دلسوزی – همراهی – خوش‌رفتاری – دلجویی – حسن معاشرت – هم‌فکری – ایثار – بلندهمتی – تعادل – بخشندگی –– حفظ خونسردی – عصبانی نشدن – شفقت – خضوع – خوش‌رویی– بهبودبخشیدن – فروبردن خشم – طاقت – خودرأی نبودن – رفق – خشک نبودن – خویشتن‌داری – رواداری – تسامح –رقت قلب – رأفت – آزادگی – گذشت – حفظ شرایط موجود – محبت‌کردن – راستی – عفو – همدردی – همیاری – تاب‌آوری – پایداری – درک‌کردن
مدارای اجتماعی	تلاش برای ایجاد تغییر – سازش – درک‌کردن – کنارآمدن – برقراری صمیمیت – عدم کینه و دشمنی – ترک زور و اجبار – اجازه‌دادن – سازگاری – آشتی نمودن – ایجاد ارتباط - تعامل ورزی – راه آمدن با کسی یا چیزی – گوش سپردن – رعایت‌کردن – چشم‌پوشی از رفتار نابجا – پذیرش تفاوت‌ها – ترحم – همکاری – رضایت – کوتاه‌آمدن – بلندنظری – فروگذارکردن – توافق‌کردن – مماشات – هم‌زیستی مسالمت‌آمیز – برخورد درست با مردم – صلح – توجه به افراد و نظراتشان – دوستی – نوع‌دوستی – حمایت – همسو و همگام بودن – مشورت – پرهیز و احتیاط – دوست‌داشتن دیگران – پوشاندن عیوب – آموزش‌پذیری – پرورش اخلاق شایسته – بی‌توجهی به واقعیت – ازخودگذشتگی – اتحاد و پیوستگی – مدیریت – هماهنگی – مشارکت
مدارای سیاسی	تحمل‌کردن – پذیرفتن – انعطاف‌پذیری – ابهام‌زدایی – آزادمنشی – تاب‌آوری – پایداری – بلندهمتی – عدم واکنش سریع – رفع‌کردن – پرهیز از مشاجره – نادیده‌گرفتن عیوب – رفتار منصفانه – دموکراسی – سلوک – به‌رسمیت‌شناختن افراد – قدرت

جدول ۲. تعداد گویه‌های معانی مدارا

انواع مدارا	مدارای اخلاقی - رفتاری	مدارای اجتماعی	مدارای سیاسی
تعداد گویه	۶۱	۴۵	۱۷

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

جدول ۳. مصادیق، شاخصه‌ها و ویژگی‌های مُدارا و مداراکردن در کار معلّمی

طبقه‌بندی شاخصه‌ها و ویژگی‌های مدارا	مدارای اخلاقی - رفتاری	مهربانی – درک – صبوری – کنترل هیجان – اندیشه‌کردن قبل از سخن‌گفتن – خوش‌اخلاقی – تواضع - خود را با شرایط تطبیق‌دادن – آسان ساختن سختی‌ها – گذشت – پرهیز از عصبانیت – با ملایمت رفتارکردن – عدم پرخاشگری – منعطف بودن – به‌کارگیری بصیرت – ادب – سکوت پیشه‌کردن – مروت – تجربه کسب‌کردن – نرم‌خویی - کوتاه‌آمدن از مواضع خود – طمأنینه – حسن خلق – زیبا سخن‌گفتن – نادیده‌گرفتن – وظیفه‌شناسی – رسیدن به خودباوری - صداقت در گفتار و عمل – مسئولیت‌پذیری – عزت‌نفس بالا – واقع‌بینی – محبت - تقویت ذهن - کمال‌گرایی – شکیبایی - میانه‌روی – بزرگ‌منشی - دل نرنجاندن – منطقی‌بودن - داشتن ذهنیت مثبت – درون‌گرا بودن – همنشینی – هم‌فکری – پرهیز از خشونت - پوشاندن عیوب – حفظ خونسردی– رأفت – دوری از اضطراب – تحسین صادقانه - مسخره‌نکردن دیگران – بخشندگی – رازداری - عدم غرور و تکبر – انتقادپذیری – ریزبینی - برخورد عینی با مشکلات – سازگاری - آرام بودن – عطوفت - رک نبودن - خردورزی – سازش – خوش‌رفتاری – سخاوتمندی – ایثار - نفع رساندن به دیگران - رواج منش پسندیده - ثبات عاطفی – خودکارآمدی – خویشتن‌داری - پرهیز از لجبازی – ملاطفت – عفو - ازخودگذشتگی – منت‌نگذاشتن - پشتیبانی‌کردن - حل اختلافات – خیرخواهی – پرهیز از رقابت‌جویی - تغییرپذیری – رضایت - سعه‌صدر – خودشناسی - سخت‌گیر نبودن - دلسوزی – انضباط – پرتحرکی – عشق‌ورزی - تحمل‌کردن – اولویت‌دادن تشویق نسبت به تنبیه – بیان عشق - به‌آرامی صحبت‌کردن - رفتار غیر متعصبانه - تکرار درس - فرصت جبران دادن – خسته نشدن در کلاس - آراستگی ظاهری – امانت‌داری - عدم ترویج عقاید اشتباه –خوش‌رویی - تغییر جو کلاس با شوخی و طنز - وقت‌شناسی - حلم در برابر جهالت - عدم توقع یکسان از تمام شاگردان – تطبیق‌دادن خود با شرایط دانش‌آموز – استقامت - ابراز همدردی – مرحله‌ای کردن تکالیف - بالابردن توان و تحمل رفتاری - تذکردادن با آرامش و متانت – تعهد - پاسخ‌دادن به همه سؤالات شاگردان – تبعیض قائل‌نشدن - وقت‌گذاشتن خارج از ساعت مدرسه – رازداری
	مدارای اجتماعی	دوستی با دانش‌آموزان – پذیرش تمامی دانش‌آموزان - همبستگی اجتماعی - تقویت پیوندهای اجتماعی - تحت‌تأثیر قراردادن دیگران - دستیابی به اهداف اجتماعی - افزایش آموزش‌پذیری افراد - جلوگیری از تفرقه – رحم - تمرکز بر نقاط قوت – امنیت - کینه زدایی – ارتباط صمیمانه - مقابله با آسیب‌های اجتماعی – دوری از انحرافات اجتماعی – پذیرفتن – رفعت - درک تفاوت‌ها – تساهل – توهین‌نکردن – تاب‌آوری - پرهیز از زورگویی - عدالت اجتماعی - نیکی‌کردن – آموزش بردباری - هم‌صحبتی – قابل‌اعتماد بودن – عدم مزاحمت - سازماندهی امور - کنارآمدن - هم‌زیستی مسالمت‌آمیز – کمک در حل مشکلات – هماهنگی - تقویت کارگروهی - ایجاد روحیه همدلی – مقبولیت - جامعه‌پذیری - دلبستگی به دیگران – اهل معاشرت بودن - حس دیگراندیشی - توجه به تمام ابعاد وجودی بشر – ایجاد تفاهم - تداوم روابط اجتماعی - فرصت رشد دادن به تفکرات مختلف - حفظ آبروی افراد - نوع‌دوستی - ایجاد فضای آرام - جلوگیری از درگیری بی‌مورد - حفظ احترام دیگران – ترک جدل – داشتن حس همکاری و تعاون – توافق‌پذیری - تعامل اجتماعی – ترجیح‌دادن دیگران به خود - حفظ آرامش محیط - جلوگیری از ایجاد تنش - نقش سازنده داشتن - زود قضاوت‌نکردن – سازگاری - رعایت حقوق شاگردان - کمک به رشد همه‌جانبه شاگردان - دوری از خشونت - عدم ایجاد ترس - تکلیف مناسب با توان دانش‌آموزان - سعی در اصلاح امور درسی و اخلاقی - مشاوره‌دادن به دانش‌آموزان – شکوفا کردن استعداد شاگردان - ایجاد انگیزه در کلاس - تسهیل یادگیری – برجسته‌نکردن شاگردان خاص - افزایش اعتمادبه‌نفس شاگردان - کنترل بی‌نظمی کلاس - آموزش و تربیت درست - درک تفاوت‌های فردی – عدم استفاده از تنبیه بدنی – مخالفت‌نکردن - سرگرمی‌های سالم - جلوگیری از بدرفتاری شاگردان - احساس راحتی دادن به شاگرد – مشورت – صلح و آشتی‌کردن – آموزش فرهنگ گفتگو - نهادینه‌کردن معنویت از کودکی - پرورش فضائل اخلاقی در دیگران - آموزش انتقادپذیری و احترام – آموزش نرم‌خویی – عدم انتقام‌جویی – ارزش‌نهادن به مشارکت گروهی - اهمیت‌دادن به پرسش‌های شاگردان - فروتنی در روابط - رعایت مساوات در توجه - مطیع کردن دانش‌آموز نافرمان با نصیحت - جلوگیری از مشاجرات کلاسی - شنونده و گوینده فعال‌بودن - روحیه همکاری و هماهنگی داشتن - تلاش در جهت شناخت و ارزیابی بر اساس شناخت - عدم پند و موعظه مستقیم
	مدارای	کنترل رفتار – تحلیل مسائل - پذیرفتن رفتار مخالف - رفع تعارض - به‌رسمیت‌شناختن دیگران - برخورد آگاهانه – راه‌حل پیداکردن - واکنش نشان‌ندادن - پرهیز از تعارضات غیرلازم - کارآمدی – آزادی اندیشه - ایجاد بستر فکری برای افراد - اجازه به ابراز نظر– تاب‌آوری – اقتدار - دعوت به صلح - ایجاد حس امنیت - توانایی کنارآمدن - دوری از تضاد و کنش - تبعیض قائل‌نشدن

جدول ۴. تعداد گویه‌های مصادیق مدارا

انواع مدارا	مدارای اخلاقی - رفتاری	مدارای اجتماعی	مدارای سیاسی
تعداد گویه	۱۱۴	۹۷	۲۰

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

جدول ۵. پیامدهای مُدارا گریزی

طبقه‌بندی پیامدهای مدارا گریزی		
مدارا گریزی اخلاقی - رفتاری	تنفر – عصبانیت – پرخاشگری – اضطراب - بدخلقی – افسردگی - بی‌تفاوتی - بی‌نظمی - ضربات روحی – ارتکاب گناه - سلب آرامش فردی و جمعی - سلب آسایش دیگران - عدم توانایی حل مسئله – انعطاف‌ناپذیری - سنگدل‌شدن - آشفتگی و ناآرامی - عدم تحقق اهداف - عدم اعتمادبه‌نفس - گوشه‌گیری - حل‌نشدن مشکلات روزمره - عدم رشد و تعالی فرد - ازدست‌دادن جایگاه و منزلت – تنهایی – عدم پیشرفت – تندخویی - عجول بودن – دعوا - نارضایتی از زندگی - مقصر دانستن دیگران – کاهش رزق‌وروزی - روان‌پریشی – برخوردهای ناشایست – ازخودبیگانگی – پشیمانی - دوری از بخشش – حرمت‌شکنی - عدم تاب‌آوری – سرخوردگی - لجاجت - خودخوری - بهانه‌جویی - عیب‌جویی - بی‌انگیزگی - بی‌حوصلگی - خودپسندی - صرفاً حق به خود دادن - غرور - فرار از واقعیت – عدم انتقادپذیری – کار بی‌کیفیت - دورویی - بی‌ادبی – نابودی عزت‌نفس - نداشتن ثبات رفتاری - لحظه‌ای تصمیم‌گرفتن - ترسو بودن – خشک‌بودن - نگران بودن - سخت‌شدن زندگی - تحقیرکردن دیگران – قهر – دروغگویی – تنفر - عدم یادگیری – مخالفت‌کردن - عدم خلاقیت - اختلالات روانی - مختل‌شدن زندگی شخصی – زودجوشی - سرکوب روانی - حاکمیت احساسات - عدم تحقق خودشناسی – دل‌زدگی - عدم کنترل اعصاب - ناراحتی - زورگویی – بدزبانی - نقاب داشتن - عدم احساس ارزشمندی - ناتوانی در پیگیری امور - ناامیدی - عدم چشم‌پوشی از خطای افراد - نبود روحیه ایثارگری – نداشتن سعه‌صدر
مدارا گریزی اجتماعی	معلم‌محوری - مخاطب گریزی - ایجاد جو متشنج - رقابت طلبی - عدم همکاری - مورد بی‌اعتنایی قرارگرفتن - بی‌ارزش شدن - گلایه‌مندی - احساس عدم امنیت - عدم تحمل - عدم سازگاری - بیزاری از درس و مدرسه - ضایع کردن حق دیگران - بدبینی نسبت به معلّم - ترویج خشم و بی‌صبری - ازبین‌رفتن صمیمیت - پنهان‌کاری - کم‌رنگ‌شدن بحث و گفتگو - طردشدن از اجتماع - ترویج بی‌احساسی - کاهش مسئولیت اجتماعی - ایجاد دردسر - دورشدن اطرافیان - ایجاد کینه - ازبین‌رفتن حریم‌ها – ایجاد تنش - الگو برداری‌های نامناسب - توقف کارها - افزایش آمار بزهکاری - اختلاف با دیگران - اجتماع گریزی - دوری از محبت - عدم سازگاری با محیط – کشمکش - عدم توانایی مدیریت زندگی - به نتیجه نرسیدن - عدم تسلط کافی در کار - عدم تفاهم – گوشه‌گیری - ایجاد ناهنجاری‌های اجتماعی - عدم استفاده از نظرات فرد - عدم هماهنگی – تبعیض – تفرقه – ممانعت از رشد افراد - آزار دیگران - تأثیرپذیری و تأثیرگذاری منفی – نزاع - دلهره - بی‌نظمی - ایجاد ناملایمات - مایه خجالت دانش‌آموز شدن - افت تحصیلی - ازهم‌گسیختگی - ایجاد فساد – بی‌اعتمادی - بی‌فرهنگی در جامعه - عدم همکاری – اعتیاد – تضعیف بنیان خانواده‌ها - اقدام به انحراف - نگذشتن از اشتباهات دیگران - ایجادشدن موارد حاشیه‌ای – عداوت - نپذیرفتن تفاوت‌ها – استبداد - عدم بروز رسانی معلّم - ملامتگری - ایجاد محیطی کسالت‌آور - قانون‌گریزی - محروم ماندن از پذیرش اجتماعی - زود قضاوت‌کردن - جدی‌نگرفتن وظایف خویش - ناکامی در دستیابی به کمالات انسانی – عامل ایجاد نابسامانی - عدم آموزش صحیح - عدم مقبولیت اجتماعی - گریز از کار جمعی - تمایل به ترک گروه - ازبین‌رفتن اقتدار - دلسردی از خانواده و دوستان - درس گریزی - ضربه به روحیه دانش‌آموز - ایجاد اختلال در نظام اجتماعی – داشتن کلاسی سرد و بی‌روح - کاهش بازدهی یادگیری - ترک تحصیل – بحث‌نکردن - ایجاد وحشت - افزایش تخلفات و جنایات - بی‌تفاوتی در مقابل بی‌عدالتی - عدم ایفای نقش صحیح - ازبین‌رفتن ارزش‌های اخلاقی - کوچک‌شدن محدوده ارتباط - عدم کسب مهارت‌های زندگی - عدم توجه به حس حقیقت‌جویی - دیکتاتور پروری - جایگزینی تعلیم به‌جای تربیت - شکاک کردن افراد – امکان آسیب‌رساندن به خود و دیگران - نداشتن ارتباط سالم با دیگران
مدارا گریزی سیاسی	عدم رعایت حقوق بشری - مشوش کردن اوضاع - سلب آزادی بیان

جدول ۶. تعداد گویه‌های پیامدهای مدارا

انواع مدارا	مدارای اخلاقی - رفتاری	مدارای اجتماعی	مدارای سیاسی
تعداد گویه	۸۴	۱۰۲	۳

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

بحث

باتوجه‌به هدف مطالعه حاضر که واکاوی مفهوم مدارا و مدارا گریزی و شناسایی پیامدهای آن از منظر معلّمان مقطع ابتدایی است، یافته‌ها نشان داد که معنی و مفهوم مدارا در بعد اخلاقی – رفتاری دارای ۶۱ مؤلفه، مدارای اجتماعی دارای ۴۵ مؤلفه و مدارای سیاسی دارای ۱۷ مؤلفه است. نتایج حاکی از آن بود که از بین ابعاد سه‌گانه مدارا، یعنی مدارای سیاسی، مدارای اجتماعی و اخلاقی–رفتاری، بُعد اخلاقی– رفتاری آن بیشترین مؤلفه را به خود اختصاص داده و کمترین تعریف از مدارای سیاسی به میان آمده است. این داده‌ها در وهله نخست حکایت از آن دارد که معلّمان مدارا را بیشتر به‌عنوان خصلتی اخلاقی و فردی می‌دانند و سپس به‌عنوان وظیفه‌ای اجتماعی به آن می‌نگرند؛ همچنین معلّمان به‌روشنی با حدود و ثغور مدارای سیاسی آشنایی ندارند. همین پایین‌تر بودن میزان مفاهیم مدارای سیاسی ممکن است در نتیجهٔ عدم شناخت کامل معلّمان از آزادی‌های سیاسی که سبب گسترش گفتمان دموکراتیک و متساهلانه در سطح جامعه می‌شود، باشد. و ازآنجاکه یکی از وظایف تربیتی معلّمان، آشناکردن کودکان با نقش سیاسی آنان در جامعه است؛ یعنی معلّمان به‌عنوان کسانی که در جهت‌گیری سیاسی کودک بیشترین نقش را دارند باید آنان را به‌گونه‌ای پرورش دهند که نسبت به مسائل نظام سیاسی کشور بی‌تفاوت نباشند.

منظور از مصادیق و شاخصه‌های بُعد اخلاقی – رفتاری، کلیه عوامل و ویژگی‌های فردی مرتبط با شخص مدرس است و بُعد اجتماعی آن، احترام به ارزش‌های فکری – فرهنگی و درک تفاوت‌ها از جمله شایستگی‌های دست‌اندرکاران امر آموزش است. در این بخش از یافته‌ها، مدارای اخلاقی – رفتاری دارای ۱۱۴ مؤلفه، مدارای اجتماعی دارای ۹۷ مؤلفه و مدارای سیاسی دارای ۲۰ مؤلفه می‌باشد. یافته‌ها حاکی از این است که بیشترین شاخصه‌ها حول محور بُعد اخلاقی–رفتاری مدارا از قبیل ویژگی‌های شخصیتی، مهارت‌های ادراکی، تعهد دینی، آراستگی ظاهری سازمان یافته است و کمترین مصادیق به مدارای سیاسی اختصاص دارد که این امر حکایت از آن دارد که معلّمان بیشتر به منزلت اجتماعی خود اهمیت می‌دهند و در توجه و نشر مفاهیم سیاسی خودداری می‌کنند. مدارا در کار معلّمی همان اندازه که به‌عنوان فضیلتی فردی کارآمد است، مصداق اجتماعی آن نیز از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. همچنین می‌توان دریافت که تا زمانی که منافع خود معلّمان در میان نباشد، از مدارای سیاسی استفاده نمی‌کنند؛ چرا که شاخصه‌هایی که در جدول معرف مدارای سیاسی هستند، بیشتر به دیدگاه سطحی و توجیهی معلّمان نسبت به این بعد اشاره دارد؛ به این معنی که مدارا در ابعاد اخلاقی–رفتاری را نیز با سیاست پیش برده، درحالی‌که از مدارا در ابعاد سیاسی خودداری می‌کنند. بنابراین معلّمان در این خصوص لازم است که ابتدا مدارا کردن را در خود پرورش و تقویت کنند و سپس به آموزش و تشویق دانش‌آموزان به یادگیری آن بپردازند ک در این صورت دارای تأثیر و نتیجه بهتری خواهد بود.

لذا مداراگریزی دارای پیامدهای قابل‌توجهی است. در این راستا، مدارای اخلاقی – رفتاری دارای ۸۴ مؤلفه، مدارای اجتماعی دارای ۱۰۲ مؤلفه و مدارای سیاسی دارای ۳ مؤلفه است. ازآنجاکه دستیابی به آرامش، والاترین هدفی است که هر انسانی دنبال می‌کند و در صورت عدم دستیابی به آن، ممکن است هرگونه رفتاری را از خود بروز دهد؛ لذا می‌توان گفت که شاید ریشه بسیاری از ناهنجاری‌های اخلاقی و اجتماعی نیز همین عدم تعادل باشد. یافته‌ها نشانگر آن بود که از منظر معلّمان ابتدایی پیامدهای مدارا گریزی در بُعد اجتماعی به نسبت سایر ابعاد آن دارای نمود بیشتری است و فقدان مدارا در فضای آموزشی کودکان می‌تواند عامل ایجاد و یا تقویت رفتارهای پرخطری مانند انزواطلبی، گریز از کار جمعی و ترک خانواده و در نتیجه، گرایش به انحرافات اجتماعی شود.

در این راستا نتایج پژوهش طالبی و عرب (۱۳۹۴) با نتایج این پژوهش هم‌راستا بود؛ چرا که یافته‌های به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که فقدان مدارا در اجتماع علمی ایران پیامدهایی دارد که این پیامدها مانع رشد و تعالی جمعی می‌گردد [۱۰]. هم‌چنین نتایج با یافته‌های مطالعاتی فیروزجائیان و همکاران (۱۳۹۵) و قادرزاده و نصراللهی (۱۳۹۸) نیز تا حدودی همخوانی داشته است [۹, ۲۴]. یافته‌های پژوهش ساکالی و همکاران (۲۰۲۱) با یافته‌های پژوهش حاضر همسویی دارد؛ از این لحاظ که هدف از آموزش مدارا را ترویج فرهنگ صلح و پذیرش دیگران برای رفاه می‌داند [۱۷]. هم‌چنین نتایج پژوهش اعرافی و مهری رمی (۱۳۹۷) با یافته‌های پژوهش حاضر همسویی دارد؛ از این‌رو که یکی از مسائل مهم در نهادینه‌کردن ارزش‌ها در عرصه تعلیم‌وتربیت را مدارا و رفتار نرم و ملایم از سوی والدین می‌دانند [۱۶]. در این ارتباط، نتایج پژوهش نصر اصفهانی و همکاران (۱۳۹۱) با نتایج این پژوهش همسو است؛ به این دلیل که نشان دادند اگر امروزه رهبران به دنبال تأثیر و نفوذ در افراد و موفقیت سازمان هستند باید خطمشی و محیطی ایجاد کنند که در ابتدا خود، پذیرش، تحمل و کارکردن با افراد متفاوت را بپذیرند و سپس آن را در سازمان و جامعه تشویق کنند [۲۵].

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

همچنین در پژوهش جلائیان بخشنده و همکاران (۱۳۹۷) میزان مدارای سیاسی در قالب مدارای اجتماعی مورد سنجش قرار گرفته است و شاخص مدارا میانگین بالاتر از حد متوسط داشته است که با یافته‌های پژوهش حاضر مغایرت دارد [۲۶].

محدودیت در پژوهش‌های صورت‌گرفته، کیفی بودن پژوهش و زمان‌بر بودن انجام آن به دلیل پیچیدگی این نوع پژوهش‌ها، سبب عدم تعمیم نتایج پژوهش به سایر حوزه‌ها مانند دینی، روان‌شناسی شده است. همچنین عدم بررسی ارتباط مداراکردن بافرهنگ و سبک زندگی افراد و تأثیر آن در نتایج پژوهش از محدودیت‌های این پژوهش بوده‌اند. در این راستا، پیشنهاد می‌شود جهت بالارفتن مدارای اجتماعی، برنامه‌ریزان می‌توانند بـا تقویـت پیونـدها و ارزش‌ها میان گروه‌های جامعه و جذب طردشدگان اجتماعی، میزان پایبندی آن‌ها به هنجارهای جامعه را بیشتر کرده و مدارای اجتماعی در این گروه‌ها را افزایش دهند. در راستای افزایش مدارای اخلاقی – رفتاری نیز ضرورت دارد که نظام آموزشی در کتب درسی، محتواهایی همچون ارتقای سطح تحمل اجتماعی دانش‌آموزان، پرورش و ایجاد فرهنگ، تحمل عقیده مخالف، عـدم خشـونت و اسـتفاده از گفتگـو را در انجـام کارها بگنجاند. در نهایت، می‌توان با تقویت نهادهای مدنی، گسترش عرصه عمومی و بازشدن دموکراتیک فضای سیاسی کشـور بـه روی عقاید و اندیشه‌های گوناگون، مدارای سیاسی در جامعه را افزایش داد.

نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش نشان داد که معلّمان مدارا را در کار معلّمی بیشتر مفهومی درونی، روانی و شخصی می‌پندارند که بر بعد اخلاقی – رفتاری آن‌ها در تعامل با شاگردان و همکاران، دلالت می‌کند و جنبه اجتماعی و سیاسی آن کمتر در این شغل/حرفه در نظر گرفته می‌شود؛ لذا پیامدهای اجتماعی مدارا گریزی بیشتر از بعد فردی آن است و تبعات ناشی از آن می‌تواند جامعه را به چالش بکشد. براین‌اساس لازم است معلّمان ابتدا به توسعه فردی خود و افزایش آگاهی و معلومات خود در این زمینه بپردازند و سپس اقدام به ترویج فرهنگ مداراکردن در دانش‌آموزان کنند.

ملاحظات اخلاقی

در این پژوهش به‌تمامی شرکت‌کنندگان در مورد محرمانه بودن پاسخ‌هایشان، اطمینان کامل داده شد و سپس و رضایت آنان جهت انتشار نتایج کلی پژوهش جلب شده است. این مطالعه در مورخه ۱۴۰۳/۰۹/۲۷ کد اخلاق به شماره: IR.CFU.REC.14003.001 از کارگروه/ کمیته اخلاق در پژوهش سازمان مرکزی دانشگاه فرهنگیان، دریافت نموده است.

تضاد منافع

بین نویسندگان مقاله هیچ‌گونه تعارض منافعی وجود ندارد و تمامی حقوق مادی و معنوی افراد به‌درستی رعایت شده است.

سپاسگزاری

نویسندگان از تمامی معلّمان ابتدایی استان کردستان که در این پژوهش ما را مساعدت نمودند، تشکر و قدردانی می‌نمایند.

منابع

1. Heydari, MH., Nosrati-Hashi, K., & Motaghi, Z. [Ethics of teaching profession and educational approaches from Ibn Sina's point of view].Scientific-Research Quarterly of Applied Ethics Studies , 2013; 10(36): 39-71.[Persian].

2. Rashid K, Hoseyni Asl Nazarlou M, Yaqoubi AQ, Kordnouqabi R. [Identifying the basic components of child education based on the Iranian parents' viewpoint]. J Fam Stud. 2017;13(2):215-36.]Persian[.

3. Bozorg H, Mehrmohammadi M, Talaee E, Mousapour N.]Understanding Personal Practical Knowledge; From what teachers must know to what teachers already know[. 2019; 7(13): 53-78. Persian[.

4. Imanipour M. [Ethical principles in education]. Iranian Journal of Medical Ethics and History of Medicine. 2012;5(6):25-38.]Persian].

5. Nasiri VA, Safi Shalamzari S, Ghanbari M. [Investigation of tolerance in the history of behavior of Imam Ali (AS)]. Ethics KNWL J. 2020;11(28):99.]Persian[.

6. Soldatchenko AL, Velikanova SS, Rudakova SS, Kharitonova SV, Vakhitov RR, Chernykh OP. [Interethnic tolerance development ways among pedagogical students at University]. Propósitos y representaciones. 2021;9(1):81.

7. Hosseinzadeh, A. [Functions and techniques of tolerance in social life].Marafet. 2019; 20(160): 97-112.]Persian].

8. Lyness D. Teaching Your Child Tolerance. 2006.

9. Ghaderzadeh O, Nasrolahi Y. [Social tolerance in multicultural societies: a survey study of ethnic groups in Miandoab city]. Soc Sci, FUM. 2019;16(1):89-133.]Persian[.

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]

10. Talebi AT, Arab A. [Perception of tolerance in the scientific community of social sciences]. J Cult Stud Comms. 2015;11(40):85-114.]Persian[.
11. Asadi Mobarakeh, N., Asadzadeh, H., & Fayaz, I. [investigation of the relationship between motivational education and academic excitement with academic performance of sixth grade students]. the third international conference on modern researches in management, economics and humanities. 2015.]Persian].
12. mahdian, H., Asadzade, H., Shabani, H., Ahghar, Gh., & Ahdi, H. [Standardization of invitational teaching survey and an investigation of its relationship with intelligence beliefs and academic performance of high school students in Kashmar town]. Quarterly of Educational Measurement. 2010; 1(1): 1-30.]Persian].
13. mobasheri, M. T., manzorian, Z., ghiahpor, H.]An Analysis of the Companion and the Tolerance Component from the Perspective of Sajjadieh Sahifah and Its Educational Role in Schools[. Pouyesh in Humanities Education, 2020; 6(18): 71-87. Persian[.
14. Motaghi S, Yazdi SM, Bani Jamali SS, Darvizah Z. [Teacher-student relationship and the decision to continue or drop out of school: mediating role: the mediating role of self-determination motivation and academic performance]. Res Educ sys. 2014;8(27):35-58.]Persian[.
15. Farzaneh Far, H. [Studies on the great 'osuli' s' opinions On the 'shart-e Mota'akhkher']. Fiqh and Usul, 2004; 36(1): 155-185. doi: 10.22067/jfiqh.2020.61005.0.]Persian].
16. Arafi AR, Mehri Rami T. [The study of the role of tolerance in religious values education and training with a jurisprudential approach]. Edu Jurisprud studies. 2018;5(10):0-.[Persian].
17. Sakallı Ö, Tlili, A., Altınay, F., Karaatmaca, C., Altınay, Z., & Dağlı, G. The Role of Tolerance Education in Diversity Management: A Cultural Historical Activity Theory Perspective. SAGE Open. 2021;11(4). [Persian].
18. Arafi, A., Mousavi, S. N., Kazemi, S. E.]An Explanation of the Principle of Tolerance and Toleration and Searching the Relevant Concepts in Islamic Educational System[. Transcendent Training, 2022; 1(3): 7-28. Persian[.
19. Dehkhoda, A.A. Dictionary. Volume 12]. Tehran: Dehkhoda Dictionary Institute. 1951.]Persian].
20. Anvari, H. [Great culture of speech.Volume 5]. Fourth edition. Tehran: sokhan; 2007.]Persian].
21. Amid, H. [Persian Dictionary. Volume 2]. Second edition. Tehran: Ashja; 2011.]Persian].
22. Aryanpur Kashani, M. [Extensive culture eading Aryanpur (English- persian) (volume 1 & 2)]. First edition. Tehran: Electronic publishing and information of the computer world; 2000.
23. Hayim, S. Great contemporary English-Persian culture[. Tehran; Farhang-e Maaser; 2004. Persian[.
24. Firouzjaeian AA, Share'pour M, Farzam N. [Cultural capital and social tolerance (MIMIC model test)]. Soc Dev. 2016;11(2):33-64. [Persian].
25. Nasr Isfahani A, Hajian T, Karimi M, Rezvani SM. [The study of endurance and tolerance in the organization's leadership based on Nahj al-Balagha's viewpoint]. Islam Manag. 2012;20(2):113-30. [Persian].
26. Jalaeian Bakhshandeh V, Ghasemi V, Iman MT. [Sociological explanation of the association between social trust and social tolerance based on Gidden's structuration theory]. Soc Dev. 2018;12(4):7-32. [Persian].

[Downloaded from edcbmj.ir on 2026-11-12]